

משה שמיר על אש קטנה

איוה מול! כימעט עמדתי להסתגר כִּי ספירייה העירונית עם "תולדות ספרות יש- ראל" של צינברג, כדי למצוא שם הוהכות לאידיוקים בהצאתו של שמיר על תר- מתם הגדולה של יהודי ארץ־ישראל לתר- בות היהודית. כשלפתע הגיע אלי, תודה לאל, מכתב מד"ר ישראל שק, אשר חסך ממני שעות אחדות של שיעמום ודאי.

רוצים הוהכות? בבקשה, המיכתב לר- שותכם:

לדן בן־אמוץ שלום רב,

הגיע אלי בלונדון מאמר התקפה עליך של אותו בור, המתפאר בידענות של מרטח, משה שמיר ("מעריב" 14.1.72), והרינו מוכן לעזור לך במלאכה של ניפוח בורות מרושעת.

ר' יוסף קארו למד בסלוניקי ושם, כנראה, חיבר את רוב ה"שולחן־ערוך". לא רק שמספר זה, כמו שהוא, לא "ינק" עם ישראל, ועל יסודו לא, "חי בכל הדורות ובכל הארצות" — אלא שכדי שספר לא ישמע ארצות אירופה, חיבר לו רבי משה איסרליש (קרקא, המאה ה־16) "תיקון" בשם "מפת השולחן", ולפי "תיקון" זה חיים האשכנזים.

האר"י חי במצרים, והנה את תורת הסוד שלו על גדות הנילוס. בצפת בילה האר"י רק את שלושת שנותיו האחרונות (1572—1569). תלמידו המובהק, ר' חיים ויטל, היגר מצפת וחי רוב ימיו בדמשק! אך מה שנראה בעיני שמיר כעבירה לגבי אל־ספארי, מותר כנראה לר' חיים ויטל. תורת הסוד עברה לאירופה ושיגשגה שם. ארץ־ישראל לא מילאה בהתפתחותה אלא תפקיד קטן בלבד, אם בכלל. איש אינו יודע היכן בדיוק חיו אלעזר הקליר ויני, לגבי הקליר סבורים חוקי רים רבים שהוא חי דווקא באיטליה הדרומית. ואגב, בשירה העברית שלאחר התנ"ך מילאה ארץ־ישראל תפקיד קטן ביותר. לעומת אלקבץ חיו ופעלו באותן שנים בחו"ל עשרות משוררים עבריים. הארץ בעלת המסורת הרצופה ביותר של שירה עברית היא איטליה, כמובן — מ"מגילת האימעיץ" (בערך 860 לספירה) עד סוף המאה התשע־עשרה!

היצירה היהודית, שנוצרה בארץ ישראל מתקופת המישנה (בערך 200 אחרי הספירה) ועד ימינו, היא אפסית, לעומת מה שהיהודים יצרו בחוץ־לארץ. משה שמיר נתלה בשלוש שנים, אותן בילה האר"י בצפת. אבל תורת הסוד נוצרה בדרום צרפת במאה ה־11, פותחה בספרד במאה ה־13 (ספר "הזהרה"). במאה ה־16 ובמאה ה־17 עיקר מרכזה היה באיטליה, ואילו החסידות התרכזה כולה ברוסיה ובפולין. תרומתם של יהודי ארץ־ישראל בשטח זה בטלה בשישים.

ואותו דבר אמור ביחס להלכה. לפני שמשך שמיר מציע שאחרים ילמדו, עליו בעצמו ללמוד, לפחות עד כדי כך שלא יפגין בורותו ברבים. יהודים אורתודוקסיים, לידיעתו, אינם חיים לפי "שולחן ערוך", אלא לפי התלמוד הבבלי. דווקא חבבלי, ולא הירושלמי, שאין לו סמכות הלכתית. מערכות התרבותי, איפוא, הוא בסורא ובפומפדיאט. זאת אומרת בעיראק, ולשם אנו צריכים להג, שכן אבותינו, בכל הדורות ובכל הארצות" חיו על פי החיבור שנוצר שם.

ולבסוף, שאלה שאני רוצה באמצעותך לשאול את הבור הזה, המנסה ללמד אחרים. היכן לדעתו של משה שמיר הבעול הצנוני והמורחץ של ארץ־ישראל? אם להסתמך על האנציקלופדיה העברית, עליה ממליץ שמיר, הרי, "גבול האבות" כולל את סוריה, ומגיע לנהר פרת, ואם להסתמך על האנציקלופדיה התלמודית, הרי א"י משתרעת עד הרי האמנוס אשר בתורכיה ומפה זו מקובלת גם על ד"ר ישראל אלדד הברולתנועה של משה שמיר. מה יאה על כל היצירות שהעבריים יצרו בדמשק, כאשר משה שמיר יחליט לתבוע את הגבולות, "ההיסטוריים" של ארץ־ישראל, בהסתמך על האנציקלופדיות מהן הוא שואב את השכלתו?

עד כאן לשון המיכתב. שאינו מבקש להוכיח, אגב, כי זכותנו על ארץ־ישראל קטנה מזכותם של הערבים על ארץ זו. רק משום שגם היהודים יצרו את יצירותיהם החשובות ביותר מחוץ לגבולות ארץ־ישראל.

כשמדובר בכוכיותיהם ההיסטוריות של הערבים, נוהגים שוביניסטים שחכים כ- משה שמיר לבטל את תביעותיהם. בטענה שלגביהם ארץ־ישראל היתה תמיד "דרום של סוגם".

אחד התרגילים שלי לפירסום המילון, ולך תצק גוואלד גשריגן מהיום עד מחר. פשוט לא מאמינים לי. ולא שאני מתבייש כאילו במיכתב שלך. אדרבא ומלהיפך: אם אני הייתי רוצה להגיד לעצמי את מה שאהה אמרת לי, אני לא חושב שהייתי מצליח להגיד את זה יותר טוב ממך. אבל אני צריך את המאבוקים שמגייעים לך כמו כאב ראש. או שמוע, חביבתי, אם אתה רוצה ספר חתום — תן כתובת מדויקת ושם מלא. חוץ מזה אני צריך אותך בשביל המהדורה הי חמישית של המילון. אני בטוח שיש לך כמה מילים טובות שזרחו מפרכוני. או יללה יה עיני, איפתח תומאק. יעני פתח פוך ותגיד לנו מי אתה ומאיפה גירדו אותך. ועכשיו לעניין: לו היית מקלף מהבוכתה 18 ג'ובות. וקונה את המילון, היית מוצא בהקדמה תשובה לכל השאלות

ששאלה. בעניין הנגיג'ס אני מרים את הידיים. טעות. לא אידיש ולא באיטה. פשוט טעינו. איך? מה? ומה? — השד יודע. קרה — קרה! מה אפשר לעשות. הלוואי שיהיה לשנינו כמה תלפים לירות כמה שגיאיות נוספות שאפשר למצוא במילון. אלה יאעטיק בעניין התעתיק. יש לי 82 סיבות למה לא דייקנו בתעתיק מער"י לטובת פה. ונדמה לי שזאת סיבה מספקת. או בטח תקפוץ ותצי עק. לך למדור או תשאל אנשים שידע עים. הו! לזה יש לי תשובה. גם אם היינו יודעים ידעתיק נכון מערבית לעברית. לא היינו משתמשים בו. תשאל "למה?" הו טוב ששאלת.

ביני וביני, מעניין את התחת שלי הי הבל של קיים בערבית בין ה' של אשכנזים וה' של בני־אדם. עד כמה שזה נוגע לעברית מדוברת. זאת אומרת. ההבדל הזה מעניין אותי מאד כדובר ערבית, אך לא כמי שמשתמש בעברית מדוברת במט" בעות־לשון שמקורן בשפה הערבית.

המיכתב הבטוח ביותר להתאורחותה של מילה ערבית (או מילה מכל שפה אחרת) בשפה העברית המדוברת הוא כ"א שר רוב המשתמשים בה אינם יודעים כבר את פירושה במקור. פיתגני יה אחי? וזו גם הסיבה למה החלטנו לא לתת את משמעותה המקורית של מילה מדוברת. רק מי שמדבר רוסית יודע ש"יופסטיבומט" פרושו "ניקי־אומק" בערבית. לגבי מרבי תם של הישראלים פירושה של שני בני טויים אלה הוא קללה גסה וחריפה. ההו כחה הטובה ביותר שהילדים אינם מבינים את פירושן המקורי של הקללות שבפיהם. היא קיומה של הקללה "כוס־אבן"!

לדעתי צריך לכתוב את כל המילים הזרות, שנכנסו לשפה העברית. בתעתיק פונטי. זאת אומרת. לכתוב את המילה כפי שהיא נהגית עליידי רוב רובם של

אש.

המשתמשים בה. לא רק: גוטיונטף, שאבס. מוהלתוויבס, עוילגוילם וכדומה (במקום: גוט יום טוב, שבת. מוחל טובות, עולם גולם). אלא גם אחול־מניוק ולא, אחו' אל־מניוק; דחילק ולא, "דחילך"; סוה' תאק או כוסאוחתק ולא, "כוס אוחתך"; צ'וירטי־איו'ונייט ולא, "צ'וירטי־איו'ונייט"; איצי מאסט ולא, "איסטי־מסט"; ינקל זוכמיר ולא, "יעקב זוך מיר"; כוסמרתבוק ולא "כוס מרת אבוך". וכך הלאה.

הבנת אותי? הצרה היא שגם אנחנו לא נהגנו תמיד לפי כלל זה. שעקרונות הוא נכון. כנראה שבועיית התעתיק האחד למי לים זרות לא תיפתר עד שי האקדמיה תחלי להתעסק ב־ סלנג. ותחליט ש"אינעל אבוך" או "לען אבוך" לנו יש מספיק "אינלבוך", בדיוק כפי שלא ייתכן לכתוב "שבת־גוי" במקום "שבסגוי" או "שבס'גוי".

מישהו צריך פעם לקחת את העניין הזה בידים, ולהשתלט על הברדק, אבל זה לא תפקידנו. שיתעסקו בזה בלי שנים, חוקרים ואקדמאים. לנו יש מספיק כאב־ראש לאסוף את הממורים ולפרש את הם לאוניים ערלות. את עניין התעתיק והסדר, אנו משאירים למלומדים מאיתנו.

מי שמתעניין באתימולוגיה תסלה־לי עלי־הביטוי, ישתין שמן וישפוך ניטים, כאשר יתברר לו ש"בבלת" הן ראשי־ תיבות של הביטוי "בילבול ביצים ללא תכלית"; "שהמילה", "מסחרה" קשורה ל־ מאסקאראד", "מסכה" ו"מאסכארה" (אי־ פור פנים); "שה"ווי" הרוסי מקורו כי "חוט" ההולנדי (גוט), שאחד הצארים הי ביא איתו למסקבה יחד עם אשתו ההו נדנית; ושקריאה, אוי"ו" המוצאה על ידי האדם הקדמון שהשמיע אותה תוך כדי נפילה מהעץ.

אין ספק שהקשר האמיץ הקיים בעברית בין מילים קדומות כמו דם, אדום, אדם, אדמה, הוא מעניין, כמו הקשר בין שד (עם קרניים) שד (עם פיטמה) ושדי (בר שמיים). מי שרוצה להתעסק בחפירות ארכיאולוגיות של מילים — סחתיין, שר יהיה לו לבריאות. אך מה זה חשוב אם הקורא בהתפעלות, יחריב ביתך, איוה בית יפה שיש לך? יודע שפירושו הביטוי בערבית הוא "יחרב ביתך"?

עכשיו יה עיני — הייתי אומר, אה אחיי", אם לא הייתי חושש שאתה מבין רוסית — אתה מבין למה לא הקפדנו בתעתיק נכון מערבית לעברית, ולמה לא טרחנו לתת את משמעות המילים והביטויים בשפות מהן נלקחו?

אבל מעליש, נעזוב את זה. המיכתב שלך גרם לי נחת, ואם תמשיך לכתוב בשפה העסיסית שלך — אני בטוח שנמצא בעיתון מקום למיכתבים שלך גם אם תרצה לכתוב על פוליטיקה או אגא ערף אש.

שוב סכות פיחות

חוגי האוצר מודאגים לאחרונה מכמויות הגוואאים המצויות בידי הציבור. נגיד בנק ישראל, מר זנבר, אמר השבוע שהחששות להתגברות האינפלציה, וכתו־ צאה מלך ירידת ערך הגונו הישראלי, אינן בלתי־מוצדקות. אם כי נוטים לייחס להן חשיבות מופרזת.

עורך הגוואים, המצוי בידי הקהל, הוא אמרי, מגביר את הצריכה, ולא מן הנמנע שהממשלה תיאלץ לנקוט בצעדים כלשהם, כדי לספוג חלק מעודפים אלה לפני שהי מצב יתדרדר ולא תישאר בידה ברייה אלא להכריז על פיחות הגונו הישראלי, דבר, הנוגד כמובן, את מדיניותו המוניט טארית על משרד האוצר.

דיקן הפאקולטה לכלכלה באוניברסיטה העברית בירושלים, פרופסור בראלי, אמר הבוקר בכנס מגדלי המישמש והשוניף יג' דעתו ייטיב האוצר לעשות אם יפחית את ערך הגונו הישראלי לשמונה גוואאים עבור עטיפת מסתיק אמריקאי אחד. לדעתו של הפרופסור, יש לנצל את צפיית הציבור לפיחות, ולא להסתפק בפחות הדרוקס של 5 גוואאים לעטיפת מסתיק אמריקאי אחד.

בבורסה לגלעני פרי, ובשוק הפירות החופשי, הורגשה הבוקר תנועה ערה של קונים. ולפני סגירת הבורסה עמדה עטי פת מסתיק אמריקאי על חמישה וחצי גוואאים. לאחר שחצי מיליון גוואאים חרי ליפו ידיים.

מיכתב פרטי לקורא

בגליון של שבוע שעבר, במיגרת "מיכתב השבוע" התפרסם מיכתב ממורי בעניין לקט הערכים ש"הער לם הזה" הדפיס מתוך "מילון עולמי לעברית מדוברת". מ' אחר והמיכתב לא היה חתום, ולא נשא את כתובתו של ה' מוען (השם והכתובת שניתנו עשו רושם מספרוק). אני אנצל, ברשותכם, במה זו כדי לע' גות לו מיספר מילים!

סלאמת יה מיגדל מיגדל! קודם כל מאבוק בריא ושלוש פעמים סאלמתיק על ה' מיכתב האחולמניוקי שהכנסת לי. חריבתיק, אתה כותב — שפחיים תב שלך? אף אחד לא מאמין שלא (של אשתך) יישקו! דבר אחד אני לא פחיים תב שלך? אף אחד לא מאמין שלא (של אשתך) יישקו! דבר אחד אני לא